

ประจําครั้งและปิดเทปการหีบบัตร ณ ที่เลือกตั้ง : ขั้นตอนสำคัญที่ต้องทำให้ถูก !!

โดย นายปกครอง

การเลือกตั้งที่โปร่งใส สุจริต และเที่ยงธรรม นำไปสู่การได้ “คนดี” หรือผู้ที่มีความเหมาะสมตรงตามความประสงค์ของประชาชนผู้มีสิทธิเลือก ให้เข้ามาทำหน้าที่เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในพื้นที่ สำหรับการเลือกผู้ใหญ่นบ้านนั้น จะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเลือกผู้ใหญ่นบ้าน พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการตลอดจนขั้นตอนต่าง ๆ ในการเลือกผู้ใหญ่นบ้านไว้ เริ่มตั้งแต่การรับสมัครไปจนถึงการดำเนินการหลังการเลือกผู้ใหญ่นบ้านและการคัดค้านการเลือกผู้ใหญ่นบ้าน

อุทาหรณ์คดีปกครองที่นำเสนอในคอลัมน์ระเบียบกฎหมายฉบับนี้... เป็นกรณีที่คณะกรรมการเลือกผู้ใหญ่นบ้านไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนการปิดหีบบัตรหลังจากที่ได้มีการนับคะแนนแล้วตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๗๙ วรรคสอง ของระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเลือกผู้ใหญ่นบ้าน พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่ให้คณะกรรมการเลือกผู้ใหญ่นบ้านบรรจุบัตรเลือกทั้งหมดและเอกสารที่เกี่ยวข้องลงในหีบบัตร แล้วปิดหีบบัตรพร้อมใส่กุญแจและให้ประจําครั้งทํารุญแจ รวมทั้งปิดเทปการระหว่างหีบบัตรและฝาหีบ ณ ที่ทำการเลือกผู้ใหญ่นบ้าน และให้คณะกรรมการเลือกผู้ใหญ่นบ้านและเจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยนำหีบบัตรดังกล่าว ตลอดจนอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการเลือกส่งให้แก่นายอำเภอทันที

ข้อพิพาทในคดีที่จะคุยกันวันนี้... เป็นข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นในขั้นตอนดังกล่าว โดยเรื่องราวของคดีมีอยู่ว่า... ผู้ฟ้องคดีเป็นผู้สมัครรับเลือกเป็นผู้ใหญ่นบ้าน ซึ่งมีผู้สมัครเพียง ๒ คน โดยผู้ฟ้องคดีเป็นผู้สมัครหมายเลข ๑ และนายชนะเป็นผู้สมัครหมายเลข ๒

ผลการนับคะแนนปรากฏว่า... ผู้ฟ้องคดีได้ ๗๔ คะแนน นายชนะได้ ๗๖ คะแนน และมีบัตรเสียจำนวน ๑๓ ใบ (จำนวนผู้ที่มาใช้สิทธิลงคะแนนเสียงทั้งหมด ๑๖๓ คน) ซึ่งผู้ฟ้องคดีเห็นว่าในจำนวนบัตรเสียนั้น เป็นบัตรที่ลงคะแนนให้ผู้ฟ้องคดีถึง ๘ ใบ ทั้งนี้ ในระหว่างการนับคะแนน ผู้ฟ้องคดีได้คัดค้านต่อคณะกรรมการเลือกผู้ใหญ่นบ้านให้ตรวจสอบบัตรเสีย เพราะมีการชานนับคะแนนเร็วและมีบัตรเสียซึ่งเลือกผู้ฟ้องคดีจำนวนมาก แต่เจ้าหน้าที่แจ้งให้ผู้ฟ้องคดีไปร้องคัดค้าน ณ ที่ว่าการอำเภอ

นอกจากนี้ ผู้ฟ้องคดียังเห็นว่า การเลือกผู้ใหญ่นบ้านดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมายหลายอย่าง คือ คณะกรรมการเลือกผู้ใหญ่นบ้านจัดเก็บหีบบัตรโดยไม่ได้ประจําครั้งที่รุญแจหีบบัตร ไม่มีการปิดเทปการรอบหีบ ณ ที่เลือกผู้ใหญ่นบ้าน แต่ไปปิด ณ ที่ว่าการอำเภอ และสภาพหีบในภายหลังมีการลอกเทปการเดิมออกและปิดเทปการใหม่ โดยปราศจากอำนาจและเหตุอันสมควร

หลังจากที่นายอำเภอได้มีคำสั่งแต่งตั้งนายชนะเป็นผู้ใหญ่นบ้านแล้ว ผู้ฟ้องคดีได้มีหนังสือร้องคัดค้านการเลือกผู้ใหญ่นบ้านต่อนายอำเภอแต่ถูกยกคำร้อง จึงอุทธรณ์ต่อผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีดังกล่าว

คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงรายงาน ว่า คณะกรรมการเลือกผู้ใหญ่นบ้านส่วนใหญ่ไม่มีใครทราบหรือเห็นว่ามีกรลือคฤญแจและนำเทปการมาปิดรอบหีบบัตรหรือไม่ เพราะเมื่อนับคะแนนเสร็จกรรมการเลือกผู้ใหญ่นบ้านบางส่วนที่มีได้เป็นข้าราชการหรือลูกจ้างราชการได้แยกย้ายกันกลับบ้าน เนื่องจากเข้าใจว่าขั้นตอนต่อไปเป็นหน้าที่ของอำเภอ ส่วนกรรมการ ๓ คนที่เป็นข้าราชการให้การตรงกันว่ามีการลือคฤญแจ แต่ไม่ได้ประจําครั้งที่รุญแจเพราะรับนำหีบบัตรดังกล่าวไปเก็บไว้ที่อำเภอ โดยคู่กรณีในคดีรับเป็นที่ยุติว่า คณะกรรมการเลือกผู้ใหญ่นบ้านมิได้ประจําครั้งที่รุญแจและปิดเทปการรอบหีบบัตร ณ ที่เลือกผู้ใหญ่นบ้าน แต่ได้ดำเนินการดังกล่าว ณ ที่ว่าการอำเภอ

จากการตรวจสอบพบว่า เทปการที่ปิดอยู่ระหว่างหีบบัตรกับฝาหีบบัตรมีลายมือชื่อที่ไม่ติดต่อกัน มีขาดหายไปบางส่วน และมีสีแตกต่างกัน เมื่อได้ตรวจสอบบุญแก่ที่ประจำครั้งที่บุญแจของหีบดังกล่าว ไม่พบลักษณะพิรุธว่ามีการเปิดใหม่แต่อย่างใด โดยยังมีครั้งประจำอยู่ และไม่พบหลักฐานอื่นเพิ่มเติมเป็นข้อมูลที่จะชี้ให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบได้เปิดหีบบัตรลงคะแนนแต่อย่างใด อีกทั้งไม่ปรากฏข้อเท็จจริงอันเป็นเหตุจูงใจที่จะทำให้เจ้าหน้าที่วางตนไม่เป็นกลางหรือช่วยเหลือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งให้ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน จึงเห็นว่าข้อร้องเรียนของผู้ฟ้องคดียังไม่มีมูลและหลักฐานที่ชัดเจนเพียงพอที่จะทำให้เชื่อว่าได้มีการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องหรือกระทำความผิดในการเลือกผู้ใหญ่บ้านครั้งดังกล่าว

ผู้ว่าราชการจังหวัดจึงได้มีคำสั่งยกคำร้องคัดค้านการเลือกผู้ใหญ่บ้านของผู้ฟ้องคดีตามความเห็นของคณะกรรมการฯ

ผู้ฟ้องคดีจึงยื่นฟ้องนายอำเภอ (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑) และผู้ว่าราชการจังหวัด (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒) ต่อศาลปกครอง ขอให้มีคำพิพากษาเพิกถอนคำสั่งของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ที่แต่งตั้งให้นายชนะเป็นผู้ใหญ่บ้าน และเพิกถอนผลคำวินิจฉัยของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ที่ยกคำร้องคัดค้านการเลือกผู้ใหญ่บ้านของผู้ฟ้องคดี

คดีมีประเด็นพิจารณาว่า... การเลือกผู้ใหญ่บ้านที่พิพาท เป็นการดำเนินการที่ชอบด้วยขั้นตอนและวิธีการอันเป็นสาระสำคัญตามที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ ?

คดีนี้ศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยสรุปได้ว่า เมื่อคู่กรณีในคดีรับเป็นที่ยุติว่า คณะกรรมการเลือกผู้ใหญ่บ้านมิได้ประจำครั้งที่บุญแจและปิดเทปการระหว่างหีบบัตรและฝาหีบ ณ ที่เลือกผู้ใหญ่บ้านจึงไม่เป็นไปตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเลือกผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๑ ข้อ ๗๙ วรรคสองที่กำหนดให้ต้องทำการประจำครั้งที่บุญแจและปิดเทปการระหว่างหีบบัตรกับฝาหีบ ณ ที่เลือกผู้ใหญ่บ้านเนื่องจากการประจำครั้งที่บุญแจ และการปิดเทปการระหว่างหีบบัตรกับฝาหีบดังกล่าวเป็นมาตรการป้องกันมิให้ผู้ใดเปิดหีบโดยไม่ได้รับอนุญาต และแม้ว่าจะเปิดหีบได้ก็จะปรากฏร่องรอยเป็นหลักฐานอันเป็นการป้องกันมิให้ผู้ใดลักลอบนำบัตรเลือกที่เก็บไว้ในหีบไปแก้ไขหรือทำลาย ซึ่งจะเป็นผลทำให้ยากต่อการพิสูจน์นับคะแนนใหม่ และผลการนับคะแนนใหม่ก็จะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยไม่สุจริตหลักเกณฑ์ดังกล่าวจึงถือว่าเป็นสาระสำคัญที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับการเลือกผู้ใหญ่บ้านให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมตามมาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗

เมื่อคณะกรรมการเลือกผู้ใหญ่บ้านดำเนินการเลือกตั้งไปโดยไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนอันเป็นสาระสำคัญที่กฎหมายกำหนดไว้ จึงเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อนายอำเภอนำผลการเลือกผู้ใหญ่บ้านที่ดำเนินการโดยไม่ชอบไปออกคำสั่งแต่งตั้งผู้ร้องสอดเป็นผู้ใหญ่บ้าน คำสั่งแต่งตั้งดังกล่าวย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมาย จึงพิพากษาให้เพิกถอนคำสั่งพิพาท (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. ๙๕๒/๒๕๖๓)

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดในคดีนี้ ถือเป็นอุทาหรณ์ที่ดีสำหรับเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการเลือกผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจบทบัญญัติของกฎหมายรวมถึงระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเลือกตั้ง และจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนหรือวิธีการที่กฎหมายกำหนดตามลำดับอย่างเคร่งครัดเพื่อให้การเลือกผู้ใหญ่บ้านเป็นไปโดยสุจริตและโปร่งใส สร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้รับเลือก และสร้างความเชื่อถือแก่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือก ซึ่งการไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนที่เป็นสาระสำคัญ เช่น การไม่ได้ประจำครั้งที่บุญแจและปิดเทปการรอบหีบบัตร ณ ที่เลือกผู้ใหญ่บ้าน ย่อมทำให้การเลือกผู้ใหญ่บ้านดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย ส่งผลให้คำสั่งแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านไม่ชอบด้วยกฎหมายตามไปด้วย แม้จะไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่ามีการทุจริตนำหีบบัตรไปเปิดในภายหลังหรือมีผลคะแนนเปลี่ยนแปลง

จากเดิมหรือไม่ก็ตาม ก็ถือว่าเป็นการเลือกตั้งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอันเนื่องมาจากการไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนอันเป็นสาระสำคัญที่กฎหมายกำหนดไว้

(ปรึกษาการฟ้องคดีปกครองได้ที่สายด่วนศาลปกครอง ๑๓๕๕ และสืบค้นเรื่องอื่น ๆ ได้จาก www.admincourt.go.th เมนูวิชาการ เมนูย่อยอุทธรณ์จากคดีปกครอง)
